

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РЕАЛІЗАЦІЇ ОСВІТНІХ ІННОВАЦІЙ У ПІДГОТОВЦІ ВЧИТЕЛІВ У СИСТЕМІ ВИЩОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Авраменко Квітослава Богданівна

м.Миколаїв

У статті розглядаються теоретичні засади реалізації освітніх інновацій у вищих педагогічних навчальних закладах України. Автор акцентує увагу на особливостях інноваційного підходу при підготовці вчителів у системі вищої педагогічної освіти України.

Ключові слова: освітні інновації, підготовка вчителів, система вищої педагогічної освіти, інноваційні підходи, традиційні підходи.

Модернізація системи вищої освіти України визначили цілу низку проблем і пошуків шляхів підвищення соціальної активності та готовності кожного педагога до інноваційної діяльності. Тільки у такому випадку країна може повністю перейти на інноваційний шлях розвитку. Саме тому стратегічним напрямом розвитку вищої педагогічної освіти, та освіти в цілому є підготовка інтелектуальних, творчих, готових до реалізації інновацій професійних кадрів. Такий підхід характеризує напрям руху суспільства в цілому.

Оптимізована система забезпечення інноваційного розвитку вітчизняної освіти з урахуванням досвіду зарубіжних країн вже представлена у таких законах України: „Про освіту” (1996 р.), «Про інноваційну діяльність» (2002), „Про вищу освіту” (2002 р.); „Національний стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року” (2013 р.) та інших важливих документах.

У 90-х роках ХХ століття з'явилася значна кількість наукових вітчизняних та зарубіжних досліджень, присвячених проблемі запровадження інновацій в систему освіти. Головною причиною появи таких розробок був пошук оптимальних шляхів подолання протиріччя між значним багажем теоретичних знань у випускників ВНЗ та їх неспроможністю ефективно виконувати професійну (у тому числі – й педагогічну) діяльність. І хоча ми вже опікувалися проблемою підготовки сучасних педагогів до інноваційної діяльності [1], вважаємо, що вона залишається й досі актуальною.

Аналіз наукових джерел дозволив нам встановити, що теоретичне обґрунтування освітніх інновацій стали можливі завдяки вивченню надбань С.Шацького, А.Макаренка, К.Ушинського, В.Сухомлинського та інших педагогів, сучасних робіт з історії та філософії освіти. Проблемами інноваційної діяльності у навчально-виховному процесі опікуються вітчизняні науковці: І. Бех, І. Богданова, В. Бондар, І. Дичківська, О. Козлова, О. Савченко, В. Сагарда, В. Химинець, О. Хомерікі, О. Цокур, Н. Шиян та ін.

Філософському осмисленню педагогічних інновацій присвячено напрацювання вітчизняних (В. Андрущенко, І. Зязюн, Б. Корольов, В. Кремень, В. Луговий, В. Лутай, М. Окса та ін.) та зарубіжних (К. Ангеловські, Дж. Бассет, Н. Батлер, Б. Вульфсон, М. Кларін, В. Келлі, Е. Кох, Є. Ляска, Е. Роджерс, Г. Селєвко, В. Сластьонін, Н. Юсуфбекова та ін.) дослідників.

Проте недостатньою залишається увага науковців до реалізації освітніх інновацій у вищих навчальних закладах, особливо у системі вищої педагогічної освіти. Саме тому, *метою статті* є теоретичний аналіз освітніх інновацій та їх реалізація у вищій педагогічній школі України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій та освітньої практики дозволяє нам визначити такі важливі протиріччя, які потребують нагального вирішення:

- на науково-теоретичному рівні: між підтримкою інноваційного розвитку в ієрархії державного управління та недостатньою розробкою наукових засад педагогічної інноватики, між об'єктивною необхідністю теоретичного обґрунтування інноваційних процесів та відсутністю науково-методичних, організаційно-педагогічних, процесуально-технологічних комплексів у навчально-виховному процесі у системі вищої педагогічної освіти;
- на соціально-педагогічному рівні: між зростаючою потребою ринку праці у професіональних, творчих кадрах та неконку-

рентноздатністю значної кількості випускників вищих педагогічних навчальних закладів; між значним зростанням зацікавленості педагогів до здійснення інноваційної професійної діяльності та відсутністю формування основ її здійснення у практиці сучасного закладу системи вищої освіти, між поширеністю у педагогічній свідомості „знаннево-умінневих” характеристик педагогічної праці та сучасними вимогами до їх трансформації у гуманістичні, компетентнісні, особистісно-орієнтовані та інші.

Аналіз досліджень О. Козлової та О. Попової дозволяє [4; 8] нам стверджувати, що нова галузь наукового знання – педагогічна інноватика – складається з таких основних компонентів:

- 1) педагогічна неологія (створення інновацій в системі освіти);
- 2) методологія сприйняття, оцінки та інтерпретації нового в соціології, дидактиці, психології і менеджменті;
- 3) технології та досвіду практичного застосування освітніх інновацій.

У першому компоненті розвиваються, узагальнюються та систематизуються наукові й дослідно-експериментальні дані про процес науково-педагогічної творчості, його особливості та результати. Крім того, педагогічна неологія вирішує теоретичні питання, пов'язані з новим у педагогії: класифікація нововведень, специфіка методів та умов пізнання нового, їх соціально-педагогічна оцінка тощо

Другий компонент присвячений особливостям сприйняття, експертизи та інтерпретації нового, що виникає у педагогічній теорії та практиці, його аналіз представниками, які професійно пов'язані з процесами освіти, навчання та виховання.

Третій компонент передбачає розробку проблем практичного впровадження педагогічних нововведень.

Отже, складовими педагогічної інноватики виступають педагогічна неологія (вчення про нове), аксіологія (вчення про педагогічні цінності) та праксеологія (вчення про ефективне впровадження).

Теоретичний аналіз та узагальнення наукових досліджень за темою статті [2-3; 5-7; 9] дозволяють нам стверджувати, що освітні інновації – це використання нових засобів, які сприяють підвищенню ефективності навчально-виховного процесу у закладах освіти, розвитку самостійності у пошуку необхідної інформації та оновленні способів контролю за її використанням.

У галузі вищої освіти часто виокремлюють інновації, які є умовою для конкурентоспроможності ВНЗ: у змісті вищої освіти; у педагогічному процесі; в організації; у діяльності та відносинах між викладачами і студентами; у сфері освітніх послуг тощо [6, с.107].

У дослідженнях М.Кларіна аналізуються та узагальнюються інноваційні моделі навчального процесу у сучасній зарубіжній педагогіці [4].

Першочерговим завданням інноваційного розвитку освіти є розроблення європейської інноваційної освітньої стратегії країни [10].

Отже, інноваційність в освіті спрямована на її перетворення у провідний фактор прогресу. Крім того, інноваційна діяльність є віддзеркаленням основних змін у тенденціях та закономірностях сучасної освіти в Україні.

Гальмуванням на шляху реалізації освітніх інновацій у вищій педагогічній школі виступає недостатня мотиваційно-психологічна підготовка викладачів, відсутність матеріальної зацікавленості, що негативно також впливає на прогнозування та проектування результатів професійно-педагогічної діяльності викладача в умовах розвитку інноваційних процесів у системі вищої освіти взагалі, педагогічної – зокрема.

Розглядаючи проблему впровадження освітніх інновацій, часто використовують термін «інноваційне навчання», яке

ґрунтується на своєрідних та авторських методиках розвитку різноманітних форм мислення, творчих здібностей, високих соціально-адаптаційних можливостей особистості [5, с. 203].

Важливо зазначити, що інноваційне навчання цілком узгоджується з ідеями особистісно-орієнтованого навчання, в якому викладач та студент виступають суб'єктами навчально-виховного процесу. Такі заняття базуються на діяльній основі (переважають проблемно-пошукові та інтерактивні методи, робота у групах, парах тощо, порівняння, конструювання, моделювання уроків та різних видів позакласних заходів тощо). Крім того, не обійдеться без інноваційних технологій: проектних, інформаційно-комунікаційних, ігрових, тренінгових та інших.

Таким чином, для реалізації освітніх інновацій у практиці сучасного ВНЗ необхідно розробити теоретичні та технологічні засади у напрямку гуманізації вищої педагогічної освіти з урахуванням компетентнісного підходу.

Інноваційний процес включає три складові, а саме: створення, освоєння та застосування нововведень. Це діяльнісно-управлінська категорія, яка констатує, що змінювати, як змінювати, хто має робити зміни, для чого проводити зміни і як визначити їх оптимальність та ефективність. Можна виділити такі критерії інновацій: діяльнісний та системний характер, ефективність, неперервність інноваційної діяльності та пошуковий характер діяльності педагогів.

Будь-яка інновація покликана забезпечити ефективність освітнього процесу. Це дає підстави вважати, що інноваційний освітній процес – це освітній процес, у рамках якого здійснюється мінімально необхідна сукупність інновацій, яка дає змогу значно підвищити його ефективність [2, с. 159].

До теоретичних засад реалізації освітніх інновацій у підготовці майбутніх учителів ми виокремлюємо методологічний (філософський), теоретичний (психолого-педагогічний), методичний, технологічний та управлінський підходи.

Вища педагогічна освіта має бути орієнтована на розвиток у майбутнього вчителя, з одного боку, готовності до швидкого оновлення інформації, швидких змін та діяльності у нових, непередбачуваних умовах, а з іншого – на розвиток творчих здібностей та бажання самостійно обирати траєкторію індивідуального розвитку та вдосконалення. А тому ми вважаємо, що реалізація проблеми творчого розвитку особистості на засадах інноваційності передбачає формування у майбутніх педагогів вміння швидко орієнтуватися у потоці інформації.

Таким чином, підготовка майбутніх учителів до реалізації освітніх інновацій у професійній діяльності буде ефективною, якщо вона забезпечує два взаємопов'язаних завдання: формування готовності до постійного саморозвитку та уміння діяти у постійно змінному освітньому просторі, з однієї сторони, та формування готовності майбутнього педагога до сприйняття та запровадження новацій у власну діяльність – з іншої.

На основі досліджень І. Дичківської, О. Козлової, В. Сластьоніна, А. Хурторського та інших можна реалізовувати у практиці сучасних ВНЗ ідеї нової, професійної, креативної педагогічної освіти, якщо навчити майбутнього вчителя основам інноваційно-інтелектуальної діяльності. Це дозволить розвивати професійну креативність майбутнього вчителя, а значить – й рівень його підготовки до творчої діяльності через здатність до запровадження

власних форм, засобів, методичних прийомів, технік та технологій, що позитивно впливатиме на конкурентоспроможність випускників вищих педагогічних навчальних закладів нашої країни.

Аналіз публікацій у періодичних виданнях та освітньої практики дозволяє нам стверджувати, що реалізація освітніх інновацій у системі вищої педагогічної освіти України здійснюється шляхом оновлення змісту професійної підготовки майбутніх учителів на принципах фундаменталізації та гуманізації; науково-освітнього партнерства з іншими науково-дослідними та освітніми установами, у тому числі – зарубіжних країн; оптимального поєднання у ВНЗ науково, освітнього, проектного та управлінського процесів.

Інформаційний бум та швидкість оновлення наукової інформації, яку потрібно передати студентам під час навчання, вимагає від викладачів пошуку ефективних прийомів ліквідації цейтноту часу за рахунок запровадження новітніх педагогічних технологій на основі вдосконалення та «осучаснення» методів навчання.

Розглянемо приклади реалізації інноваційного підходу до традиційної лекції у ВНЗ:

- проблемна інтерпретація навчального матеріалу;
- підготовка до тексту лекції презентації або опорних схем (за прикладом авторської технології В. Шаталова);
- лекція із запланованими помилками (прийом какографії, запропонований у ХХ сторіччі В. Амонашвілі), що дозволяє тримати увагу студентів «у тонусі» протягом усієї лекції.

Таким чином, до факторів, що впливають на підготовку майбутніх учителів до реалізації освітніх інновацій ми можемо відокремити:

- зовнішні (об'єктивні) – моделювання навчально-методичних комплексів за кредитно-модульною або кредитно-трансферною системою навчання як інноваційного процесу, створення інноваційного середовища у кожному конкретному вищому педагогічному закладі;
- внутрішні (суб'єктивні) – переорієнтація ціннісних та мотиваційних установок майбутніх вчителів у напрямку власної траєкторії розвитку та саморозвитку, накопичення творчого потенціалу та інші.

В умовах переходу кожного конкретного вищого педагогічного навчального закладу нашої країни в інноваційний режим важливого значення набуває вибір напрямів інноваційної діяльності, відбір змісту освітніх інновацій та апробація інноваційних технологій у підготовці майбутніх учителів. Запобігти помилкам у реалізації освітніх інновацій дозволить прогнозування результатів та створення програми інноваційного розвитку, моделі інноваційної роботи кожної кафедри та конкретного викладача.

Підсумовуючи вищесказане, можемо зробити такі висновки:

1. Інноваційність в освіті спрямована на її перетворення у провідний фактор прогресу. Джерелом реалізації освітніх інновацій у вищих педагогічних навчальних закладах виступає нова наукова галузь – педагогічна інноватика.
2. Теоретичних підходів до реалізації освітніх інновацій у підготовці майбутніх учителів вважаємо методологічний (філософський), теоретичний (психолого-педагогічний), методичний, технологічний, інноваційний та управлінський підходи.

Проведене нами дослідження не вичерпує всіх аспектів порушеної проблеми, її важливість та актуальність визначає необхідність подальшого вивчення.

Література та джерела

1. Авраменко К.Б. Особенности подготовки учителей начальной школы к инновационной деятельности / Квитослава Авраменко [текст] // Инновационные технологии в образовании : монография / под общ. ред. Н. В. Лалетина; Сиб. федер. ун-т; Краснояр. гос. пед. ун-т им. В. П. Астафьева [и др.]. – Красноярск : ООО «Центр информации», ЦНИ «Монография», 2013. – С. 47-58.
2. Алфимов Д.В. Інноваційна освітня система вищої школи: шляхи відродження / Д. Алфимов [текст] // Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи: зб. наук. пр. / Ред. кол. Л. І. Даниленко та ін. – К. : Логос, 2000. – С. 158 - 160.
3. Козлова О.Г. Методика інноваційного пошуку вчителя: Навч.-метод. посібник / О. Козлова [текст]. – Суми : ВВП «Мрія – 1» ЛТД, 1998. – 96 с.
4. Кларин М.В. Инновационные модели обучения в зарубежных педагогических поисках / М. В. Кларин [текст]. – М.: Арена, 1994. – 222 с.
5. Кремень В.Г. Освіта і наука України: шляхи модернізації (Факти, роздуми, перспективи) / В. Г. Кремень. – К.: Грамота, 2003. – 216 с.
6. Навроцький О.І. Вища школа України в умовах трансформації суспільства. Монографія. – Х. : Основа, 2000. – 240 с.
7. Педагогика: Учебное пособие для студентов педагогических заведений / В.А.Сластенин, Н.Ф.Исаев, А.Н.Мищенко, Е.Н.Шиянов [текст]. – М.: Школа-Прес, 1997. – 512 с.
8. Попова О.В. Розвиток інноваційних процесів у середніх загальноосвітніх навчально-виховних закладах України в ХХ столітті: автореф. дис. на здобуття ступеня докт. пед. наук : спец. 13.00.01 / О. В. Попова – Харків : Харків, 2001. – 42 с.
9. Стрілець С.І. Інноваційні педагогічні технології у вищій школі : навч.-метод. посіб. / С. І. Стрілець [текст]. – Чернігів : ЧНПУ імені Т. Г. Шевченка, 2012. – 200 с.

10. Jensen O.B., Richardson T. Regional innovation systems in the Lisbon strategy / [електрон. ресурс]: Режим доступу: www.ru.nl/publish/pages/514805/lag05-debruijn1.pdf

В статье рассматриваются теоретические основы реализации образовательных инноваций в высших педагогических учебных заведениях Украины. Автор акцентирует внимание на особенностях инновационного подхода в подготовке учителей в системе высшего педагогического образования Украины.

Ключевые слова: образовательные инновации, подготовка учителей, система высшего педагогического образования, инновационные подходы, традиционные подходы.

Theoretical principles of realization of educational innovations in higher pedagogical educational establishments of Ukraine have been examined in the article. An author has paid much attention to special features of innovative approach in teacher training in the system of higher pedagogical education of Ukraine.

Key words: educational innovations, teacher training, domestic and foreign experience, system of higher pedagogical education, innovative approaches, traditional approaches.